

EESTI KUNSTIMUUSEUM

LENNUK

Nikolai Triik (1884–1940)

1910

Tempera, pastell, grafiitpliiats, hõbe- ja pronksvärv;

paber, alusraam. 73,8 × 137,0 cm

EKM M 3438

Konservaator: Margit Pajupuu, graafika konservaator-restauraator, margit.pajupuu@ekm.ee

Kunstiteadlane E. Pihlak on kirjutanud: „Triigi suurteoseks rahvamuistendeid elustavate tööde hulgas on kolmikmaal „Lennuk”. See, kuidas Triik juugendlikud elemendid kokku liidab, oma kunstilise kujutuse teenistusse rakendab, selles on mõõdutunnet ja tasakaalu. Teos seostub täielikult ajastu kunstipildiga ja valitseva maitsega, mis töös on peaaegu tugevmini tajutav kui Triigi individuaalsus.”

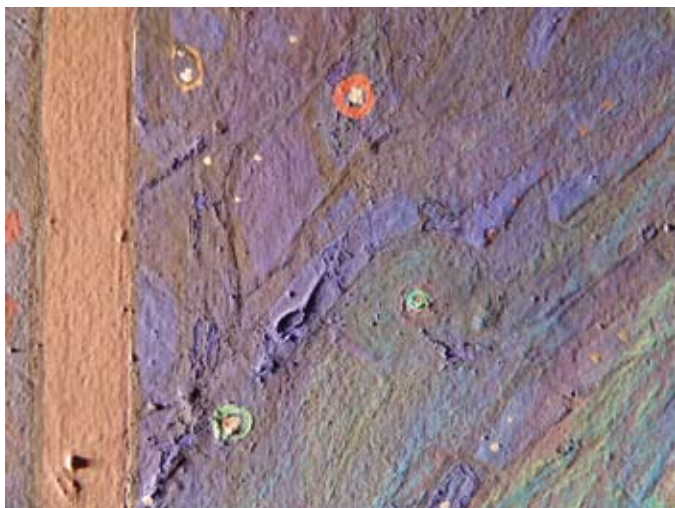
Tegu on dekoratiivmaali kavandiga, mille lõppresultaat oli kavandatud läbi viia seinamaali või mosaiigina.

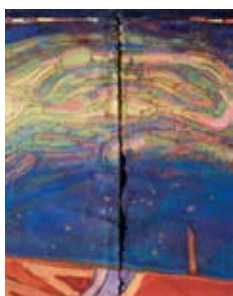
1. Enne konserveerimist

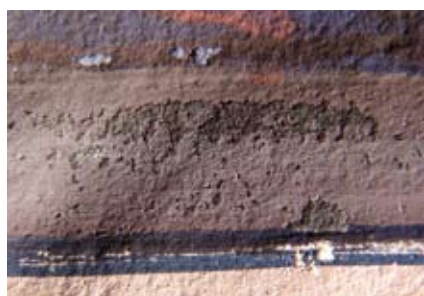
2. Enne konserveerimist

3. Värvivaringud

4. Detail enne konserveerimist

5. Värvivaringud

6. UV-valguses

7. Alusjoonistus infrapuna valguskiirtes

I. Hinnang objekti seisundile enne konserveerimist:

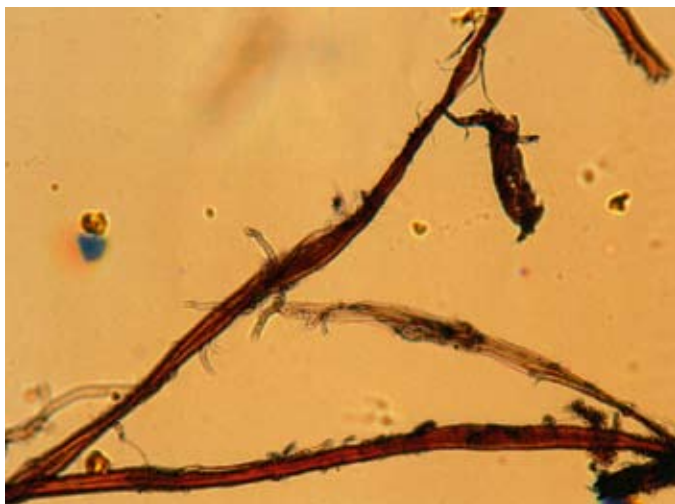
1. Vajalik on organiseerida kahjustusi ennetava säilimise ja eksponeerimise süsteem (klaas, tagapapp, dekoratiivraam).
2. Analüüsida objekti materjalide kahjustuste põhjusi:
 - a) värvivaringud kogu töö pinna ulatuses olid põhjustatud tempera sideaine kvaliteedi muutumisest ja värvikihtide omavaheliste sidemete nõrgenemisest (v.a punane puri);
 - b) vähenenud on adhesioon alusmaterjaliga;
 - c) valguskiirguse toime on muutunud aluspaberi kvaliteet;
 - d) aluspaber on jäiga fikseeringu tõttu alusraamile deformeerunud (ill 1–5).
3. Eeltoodu põhjal välja töötada konserveerimis-restaureerimisplaan.

II. Uuringud:

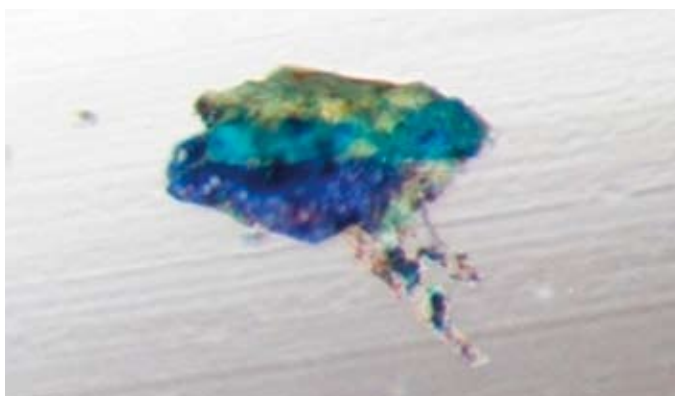
- UV (ill 6).
- • *Alusjoonistus infrapuna valguskiirtes.* Alar Nurkse, Eesti Kunstimuuseumi maalikonserveator (ill 7).
- *Paberikiud.* Paberi koostises domineerivad puuvilla- ja linakiud. Kiud on lühikesed ja kahjustunud. Tannar Ruuben, Vantaa Kunsti- ja Disaini Instituut (ill 8).
- *Pigmentid.* Värviproovide analüüsimisel tuvastati nii anorgaanilisi (ultramariin, tsinkvalge) kui ka orgaanilisi (indigo, alisariin) pigmente. Orgaanilisi pigmente sisaldavad värvained on valguse toime suhtes väga tundlikud. Täiteainena on kasutatud kriiti, baariumvalget, baariumkarbonaati ja silikaatseid aineid. Sideaineteks on polüsahhariid (nt kummiaraabik) ja lisaks veel valguline aine (tempera värv). Signe Vahuri, Tartu Ülikooli Katsekoda.
- *Spektri foto.* Punase purje pigmentianalüüs: anorgaanilisi pigmente polnud võimalik tuvastada. Täiteaineteks on arvatavasti kriit ja mingid silikaatsed lisandid. Sideaineks on polüsahhariid (kummiaraabik).

IR spektris on alisariinile omaseid jooni. Punast värvi andvaks üheks koostisosaks võib olla alisariin. On olemas nii naturaalsed kui ka sünteetilised alisariini. Naturaalne on punane värvaine, mida saadakse madderi taime juurest. Seda on värvaine ja pigmentina kasutatud juba antiikajast. Sünteetiline alisariin (C₁₄H₈O₄) valmistati esmakordselt 1868. aastal antratseenist. Signe Vahuri, Tartu Ülikooli Katsekoda (ill 10).

- *Mikrolihvid.* Värvikihi ristlõike määramine, proov valatud polüakrüülvaiku Technovit 2000LC (ill 9).
- *pH* enne konserveerimist pH 3,9; peale konserveerimist pH 6,3. Mõõtevahend Mettler-Toledo pH-meeter MP225.

8. Herzbergi meetodi abil värvunud kiud

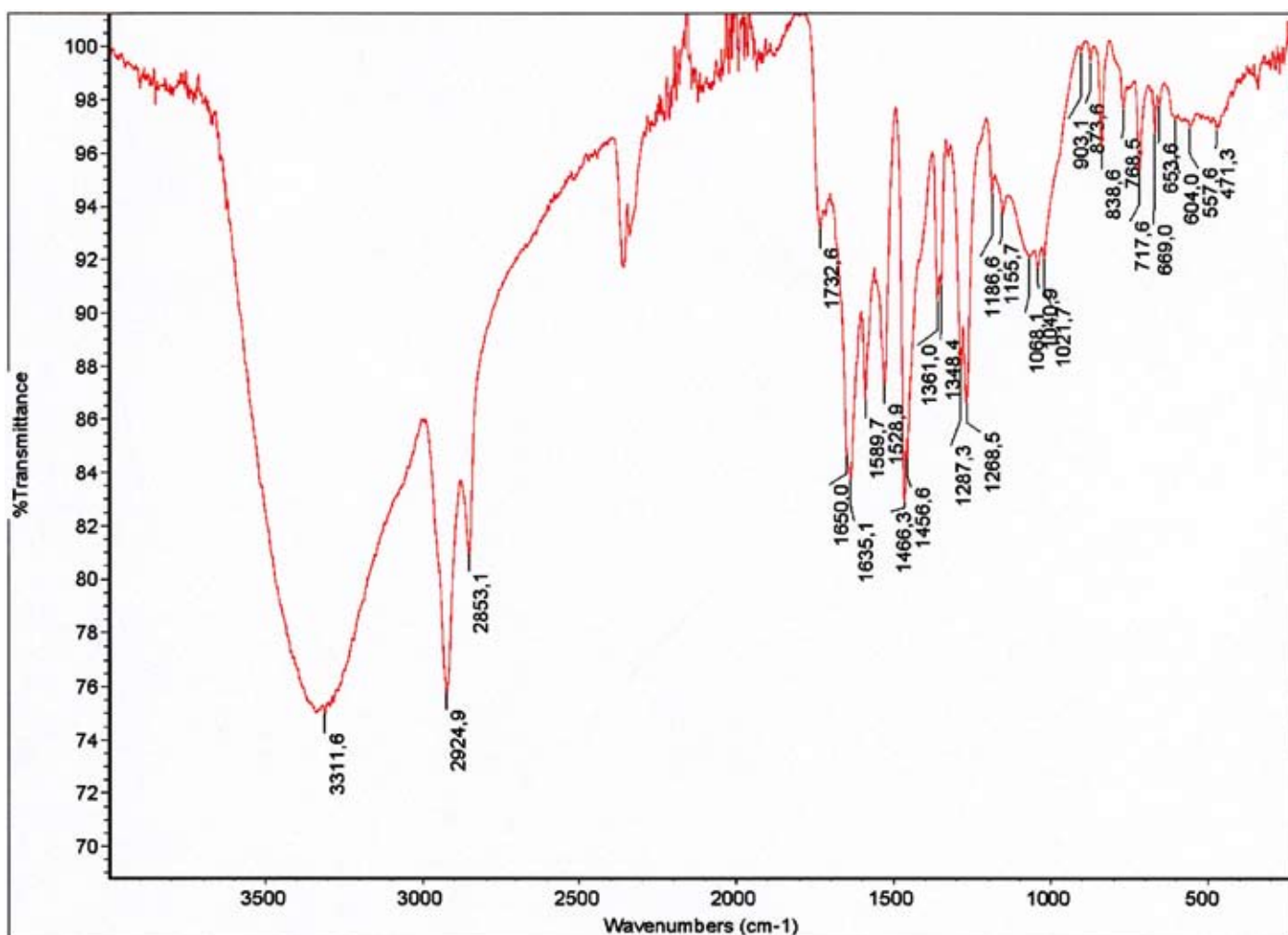
9. Ristlõige värvikihtidest

III. Konserveerimistööde kirjeldus:

- Teose ümbrisraamist lahti monteerimine.
- Teose seisukorra dokumenteerimine ja pildistamine (UV, IP).
- Uuringud (paberikiu seisund, pH, ligniin, kampsol, pigmentid).
- Värvikihi ja irdunud värviosakeste profülaktiline kinnitamine 0,5%-lise Klucel G-ga etanoolis, kasutades Ultrasonic niisutajat (ill 11).

Klucel G on tselluloosi derivaat, HPC (Hydroxypropylselloos) $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{OHCH}_2\text{O}$, hõlpsasti kleepuv liimaine on neutraalne ja pöörduv. Tugevalt vastuseisev bioloogilisele degradatsioonile. Ei ole mürgine, stabiilse pH-ga. Täielikult läbipaistev pärast kuivamist.

- Objekti eemaldamine alusraamilt Ultrasonic niisutaja ja soojustega reguleeritava nn konserveerimispliatsiga. (ill 13).
- Kahest kokkuliimitud osast koosneva originaallehe liitekohaga liimi lahtiporsutamine Ultrasonic niisutaja abil.
- Paberi pesemine Per Laurseni vaakumlaual (ill 14).

10. Punase pigmenti IR spekter

11. värvikihi profülaktiline kinnitamine

12. Taustamine

13. Teose eemaldamine alusraamilt

- Värvikihi ja irdunud värviosakeste kinnitamine vaakumlalul 0,5%-lise Klucel G-ga etanoolis.
- Paberis kvaliteetse keskkonna loomine kaltsiumhüdrosiidi lahuse abil.
- Paberi liimistamine 0,5%-lise želatiinliimistusega.
- Teose taustamine puhtast tselluloosist muuseumi kvaliteediga 2,8 mm papile (ill 12).
- Pikaajaline reguleeritud pressimine viltide vahel.
- Värvikihi ja irdunud osakeste kinnitamine 10%-lise Acronal 300 D-ga.

Acronal 300 D on akrülaadist, vinüülatsetaadist, vinüülkloriidist valmistatud kopolümeerne dispersioon. Hea adhesioonivõime. Liimliited on tugevad ja vastupidavad vananemisele. Kuivanud kelme on painduv ja elastne.

- Lokaalsed toneeringud.
- Taustatud teose uue tugiraamiga toetamine.
- Teose monteerimine iluraami, kasutades muuseumiklaasi Denglas plus ja tagakülje kaitseks pappi Nielsen Bainbridge, art. nr 187719, artcare archival foamboard. Filmoplast P teibiga kaetud plastikliistude paigaldamine õhuvahe tekitamiseks klaasi ja originaali vahele.
- Konserveerimisaruande koostamine.

14. Teose pesemine vaakumlalul

Soovitused hoiustamiseks ja eksponeerimiseks:

Paberalusel segatehnikas teoste ideaalseks hoiustamis- ja säilitamistingimusteks oleks: temperatuur +18 kuni +20 °C, suhteline õhuniiskus (RH) pidevalt 50% ja valgustugevus 50 luksit.

15. Pärast konserveerimist

16. Taustatud teose tugiraamiga toestamine

Eesti Kunsti Toetusfondi abil konserveeritud teost eksponeeritakse Kumu püsiekspositsioonis. Koostatakse digitaalne konserveerimisaruanne, mida on võimalik edaspidi eksponeerida koos kunstiteosega.